

vészet fejlődése kizárólag az építészet, festészet, szobrászat függvénye. A 20. század utolsó évtizedeinek elemzésekor nyilván nem lehet elkerülni az új médiumok (performansz, média, videó, komputer stb.) megemlítését, de ezek tulajdonképpen képzőművészeti alágazatokként jelennek meg. Iparművészetről nem esik szó.

A bő, ámde (feltehetően a kiadás költségeit csökkentő) fekete-fehér képanyaggal felszerelt könyvet nagyon alapos hely- és névmutató zárja – bármennyire alapvető követelménye a szakkönyveknek, mégis ritkaságszámba megy, hogy a nem Magyarországon fellelhető helységek neve mellett szerepel az ország és az idegen nyelvű elnevezés is.

Bár a magyar művészet történetéről több átfogó mű is megjelent az utóbbi évtizedekben, mégis van hiánypótló feladata ennek a kézikönyvnek – ez az aktualizált és a korábbi szakirodalmat átható politikai ideológiától megtisztított változat szakmabélieknek és laikusoknak egyaránt ajánlható.

PAP VERA-ÁGNES

(Corvina Kiadó, Budapest, 2002,
508 oldal, 5400 Ft)

BORDÁCS ANDREA – KOLLÁR JÓZSEF – SINKOVITS PÉTER:

Tót Endre

„A művészettörténet nem átlátszó médium, hanem nagyon is átláthatatlan”, értesít a Tót Endre európai hírű magyar alkotó életművét feldolgozó kiadvány. A 20. század második felének művészeti rendszerét átlátni még a kevesebb mozgást mutató Kelet-Közép-Európában is összetett feladat. A könyv, sajna, nem könnyíti meg a dolgunkat.

A hatvanas évektől alkotó Tót Endre munkásságának megértése erőfeszítést igényel. Szerteágazó művészetének legjellemzőbb vonása mindvégig a kísérletezés. Pályakezdőként informel festéssel foglalkozott, aztán következtek a kollázsok, a pop és minimal art szellemében született munkák. A hetvenes évek elején új médiumokhoz fordult – majd két évtizeden keresztül a távirat, képeslap, graffitti, transzparensek, művészkönyvek lesznek üzenetének hordozói. Az európai porondon a magyarországi mail-art, a művészeti akcióvá emelt levelezés kezdeményezőjeként tartják számon. Konceptuális alkotásaival a nemzetközi kiállítások rendszeres résztvevőjévé vált. A nyolcvanas években visszatért a festészethez, a hiány esztétikája foglalkoztatta a *Blackout*- és *Távollévő*-sorozatok megalkotásakor. Tót életművének fontos vonalát képezik

az önreprezentáció jegyében létrehozott munkák; első bélyegeitől kezdve a plakátsorozatokon keresztül az akciókig folyamatosan önmagát állította a központba – még a művészet történetének nagy önarcképgyártóján, Rembrandton is sikerült túlnemnie. A magyar közönség az 1995-ös Múcsarnok-béli *Semmi sem semmi* retrospektív kiállításon ismerhette meg a Kölnben élő művészt.

Ezt a sokoldalúsága miatt nehezen átlátható művészetet elméleti háttértudás nélkül érteni majdhogynem lehetetlen. A teoretikus háttér feltárására szolgálna Sinkovits Péter és a Bordács–Kollár szerzőpáros két tanulmánya – a tisztázás sikerül is, meg nem is. A két írás hangulatában, stílusában nagyon eltér egymástól. Sinkovits Péter az életpályája első évtizedét, a művésznem az informáltól a pop artig terjedő korszakát elemzi. Bár meghökkentően mesélősen kezdődik a történet (Tót Endre és szülővárosa, Sümeg kapcsolata, az édesapa alakja stb.), amikor a festészeti periódusok időrendi sorrendet követő vizsgálatára kerül sor, a szerző törekszik arra, hogy a lehető legprecízebben fogalmazzon. Az adatok a helyükön vannak, a képleírások megvilágítják egy-egy periódus sajátosságait.

A második esszé Tót Endrének a hetvenes évek elején történt váltástól napjainkig tartó korszakát tanulmányozza – talán az alkotói sokszínűség okozza, hogy nemigen megy a

rendszerelés. A szerzők néha időrendi, máskor tematikai szempontok szerint próbálnak csoportosítani, az összefüggések feltárása nem sikerül. Úgy tűnik, az idegen szavak szerelmeseivel akadtunk össze – a páros gyakorta esik abba a hibába, hogy a tudományos színvonalat a szaknyelv túlzott használata és körmondatok által kívánja elérni. Nem jó úgy olvasni, hogy az ember kezéből ki nem esik az idegen szavak szótára... A professzionális ismeretekkel nem rendelkező, egyszerű művészetkedvelő a számos hivatkozás származási helyét feltüntetető sűrű lábjegyzetrendszer ellenére – vagy talán éppen emiatt? – sem érti meg a mondandót. Magyarázatokra nem vesztegették szerzőink az időt.

A két tanulmány hiányosságait ellensúlyozza a gazdag képanyag és az alapos függetlenség. Kapaszkodót itt talál az olvasó – a bibliográfia mellett nemcsak Tót Endre nagyon részletes életrajza szerepel, hanem publikációi, alkotásainak lelőhelye is. A mű nemcsak a honi olvasók számára hozzáférhető; a tanulmányok, a függetlenség angolul is szerepel. Mindemellett elsősorban mégis a szakmabéliek vegyék kezükbe a kötetet – a laikusnak hosszú időre elmehet a kedve a művészettől a mai magyar művészet-történeti diszkurzus láttán.

PAP VERA-ÁGNES

(*Új Művészet Kiadó, Budapest, 2003,*
224 oldal)